

Nr 86.

Av herrar **Bergqvist** och **Asplund**, om statsbidrag till anläggande av odlingsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland m. m.

I den motion (I: 25) vid 1918 års riksdag av dåvarande fil. dr. Paul Hellström, vari begärdes utredning och förslag angående kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland, berördes även frågan om statsbidrag till »odlingsvägar», och framhölls lämnande av dylika bidrag såsom en betydelsefull åtgärd för en sådan kolonisation. Med »odlingsvägar» förstod motionären enklare vägar mellan den gamla bygden och nyvunna odlingsmarker, vilka vägar skulle hava till syfte att befrämja utflyttning till och ny fastighetsbildning på dessa odlingsområden. I det sammanfattningsvis skisserade program, som angavs i motionen för ett kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland, anfördes följande under punkt 10 beträffande odlingsvägar: »För att möjliggöra en utflyttning till de genom torrläggningen vunna odlingsområdena bör anslag lämnas även till anläggande av enklare vägar ifrån den äldre bygden till odlingsområdena, antingen på så sätt att viss del av avdikningsanslaget användes för detta ändamål eller genom anvisande för detta ändamål av ett särskilt för Norrland avsett odlingsvägsanslag.»

Med anledning av motionen begärde riksdagen i skrivelse nr 342 år 1918 verkställande av utredning, huru kolonisationen å bondejord i Norrland må kunna kraftigare än dittills befrämjas.

Den 11 juli 1918 uppdrog Kungl. Maj:t åt den enligt beslut den 30 juni 1916 tillsatta kolonisationskommittén att jämväl verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

I sitt den 31 maj 1922 avgivna slutbetänkande (statens offentliga utredningar 1922:22) har kolonisationskommittén, under avdelningen III (kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland), bland annat, hemställt, att bidrag från norrländska avdikningsanslaget måtte enligt vissa av kommittén föreslagna grunder lämnas jämväl till odlingsvägar.

Emellertid föranledde detta förslag ej till någon åtgärd i samband med den allmänna revision, som skedde vid 1926 års riksdag angående gällande författningar rörande avdikningsanslagen, men framhölls i det sammanhanget både

av föredragande departementschefen och riksdagen i dess skrivelse i ämnet, att frågan om bidrag till odlingsvägar borde göras till föremål för förnyat övervägande.

I framställningar av Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt landstingens norrlandskommitté under år 1926 har frågan ånyo förts på tal, och sedan Kungl. Maj:t överlämnat densamma till utredning av 1925 års kolonisationssakkunniga, ha dessa sakkunniga den 18 november 1926 avgivit utlåtande med den begärda utredningen jämte förslag i ämnet. Då, att döma av statsverkspropositionen, sagda utlåtande icke synes komma att föranleda något förslag från Kungl. Maj:ts sida till innevarande års riksdag, ha undertecknade, som anse, att denna fråga är av stor vikt för vidsträckta delar av vårt land, härmed velat motionsledes föra fram förslag i densamma till riksdagens prövning.

Odlingsvägarnas ändamål och betydelse samt önskvärdheten av att staten genom lämnande av bidrag stödjer deras tillkomst torde närmare belysas genom följande utdrag ur 1925 års kolonisationssakkunniges utlåtande: »I ovan återgivna framställningar angående odlingsvägar avses härmed sådana vägar av enkel beskaffenhet, som skulle förbinda nyvunna odlingsområden med den gamla bygden. Däremot har man icke under uttrycket odlingsvägar inbegripit på det avdikade området erforderliga vägar. Stora arealer odlingsbar jord hava utdikats, särskilt i Norrland tack vare statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget. De avdikade markerna liksom många ännu ej torrlagda myrar torde till övervägande delen vara väl ägnade att nyodlas. De ligga dock ofta avskilda och på något avstånd från den äldre bygden och odlingen samt sakna från början varje vägförbindelse, något som ej sällan hittills försvårat och försenat odlingsområdenas tillgodogörande för avsett ändamål. Odlingsvägarna skulle då hava till syfte att åstadkomma den sålunda erforderliga vägförbindelsen och därigenom möjliggöra och underlätta odlingsmarkernas tillgodogörande.

Ett sådan vägbyggande till nyvunna odlingsområden kan avse vägar av växlande slag. Understundom kan det gälla en kort ägoväg, gående från ett hemmans tomtplats över hemmanets egen mark till ett inom detta beläget mindre odlingsområde. I andra fall erfordras vägförbindelse från en by till ett avlägset liggande större odlingsområde, gemensamt för flera fastigheter, och därvid kan det hända, att vägen går fram över främmande ägor och bliver till gagn även för andra fastigheter än de i odlingsföretaget deltagande. Understundom kunna nya fastighetsbildningar redan hava uppstått eller äro i färd att uppstå på odlingsområdet, och i sådant fall kommer odlingsvägen att även bliva en vanlig utfartsväg för de nya bosättningarna. I andra fall åter kan odlingsområdet vara beläget mellan två byar och ägas av jordbrukare i båda byarna. Odlingsvägar från byarna till det gemensamma odlingsområdet kunna då bliva en förbindelseled av stor betydelse ur allmän kommunikationssynpunkt. Av det nu sagda framgår, att odlingsvägar kunna hava skiftande karaktär och betydelse samt att det ej alltid är lätt att uppdraga en bestämd gräns mellan odlingsvägar och andra vägar, särskilt utfartsvägar.

I det följande komma sakkunniga emellertid att med uttrycket odlingsväg

beteckna en väg, som är avsedd att förbinda ett avskilt liggande område odlingsmark med den eller de gårdar, som hava del i odlingsområdet, eller eljest med den äldre bygden eller med befintliga kommunikationer, för så vitt vägens anläggande har till *huvudändamål* att möjliggöra odlingsområdets tagande i anspråk, genom färdigodling och jordbruksdrift, antingen för tilläggsodling till redan befintligt jordbruk eller för bildande av nytt jordbruk. Sådana odlingsvägar torde i regel kunna vara av mycket enkel beskaffenhet, och oftast enklare än utfartsvägarna, såsom de för närvarande i regel utföras.

Befrämjandet av nyssnämnda ändamål att möjliggöra odlingsmarkers inanspråktagande för tilläggsodling och jordbruksnybildning är en angelägenhet av stor samhällelig vikt.»

Efter att ha framhållit skälen för att nu främja en sådan jordbruksnybildning och härför av staten redan vidtagna åtgärder fortsätta de sakkunniga:

»Anläggandet av odlingsvägar har påtagligen stor betydelse för ett fortsatt uppodlande av de torrlagda områdena och är i många fall en nödvändig förutsättning för denna odling liksom för en fortsatt rationell jordbruksdrift å områdena. Detta gäller icke blott, om området skall tagas i anspråk för tilläggsodling åt redan bestående jordbruk, utan även om nya jordbruk därå skola bildas. Icke minst för det senare ändamålet och behöfliga utflyttningar till nyodlingsområdet hava odlingsvägarna en viktig uppgift att fylla.

Jämväl sakkunniga anse, att befrämjande av odlingsvägars anläggande är av den vikt, att staten härtill bör i den mån ekonomiska förhållanden det medger lämna sin understödjande medverkan. Anläggandet av odlingsvägar torde i många fall icke blott, såsom lantbruksstyrelsen också framhållit, vara en nära nog lika viktig förutsättning för ett odlingsområdes tillgodogörande som själva utdikningsarbetet, utan även ett för de enskilda intressenterna så betungande arbete, att visst statligt stöd härvid vore önskligt, för såvitt dylika odlingsvägar verkligen skola komma till stånd.

Sakkunniga biträda alltså den uppfattning, som i de remitterade framställningarna liksom i kolonisationskommitténs betänkande kommit till uttryck beträffande betydelsen av odlingsvägar och angelägenheten att staten med bidrag understödjer sådana vägars anläggande.»

Undertecknade motionärer ansluta sig helt till denna uppfattning och vilja särskilt understryka, att statens understödjande av odlingsvägar mångenstädes skulle kraftigt och på enkelt sätt främja utflyttningen från stora byar, där jordbrukets utveckling nu hämmas av för tät bebyggelse och för lång väg till odlingsmarkerna.

Rörande sättet för ordnande av verksamheten med statsbidrag till odlingsvägar hade 1916 års kolonisationskommitté föreslagit, att bidrag från norrländska avdikningsanslaget finge lämnas även till odlingsvägar, och till samma förslag hade landstingens norrländskommitté anslutit sig, ehuru norrländskommittén för vissa fall även tänkt sig ett *särskilt odlingsvägsanslag*, ställt till lantbruksstyrelsens förfogande samt fördelat av samma styrelse efter förslag av de olika hushållningssällskapen.

Beträffande förslaget om användande av statens avdikningsanslag för un-

derstödjande av odlingsvägar säga sig 1925 års kolonisationssakkunniga ha kommit till den uppfattningen, att det icke är lämpligt, och anför härom följande:

»Utan att vilja bestrida, att frågorna om avdikningen och odlingsvägarna ha va visst samband, anse dock sakkunniga, att sådant sammanblandande skulle i de flesta fall stöta på allvarliga praktiska olägenheter. Såsom förut framhållits, är det ej fråga om vägar inom odlingsområdet utan till odlingsområdet.

Vad beträffar anläggandet av odlingsvägar till redan utdikade odlingsområden — en verksamhet som i första hand bör stödjas — är det helt enkelt ogörligt att sammankoppla vägfrågan, som i framtiden skall ordnas, med avdikningen, som redan är verkställd. Sådana frågor som förrättning för planläggning av odlingsvägarna, ordningen för ansökan om statsbidrag, statsbidragets beviljande och utbetalande, vägarbetenas utförande och avsynande m. m. måste i alla dessa fall ordnas helt fristående från spørsmålet om avdikningen.

Vad därefter beträffar anläggandet av odlingsvägar till ännu ej torrlagda områden, torde det icke heller vara lämpligt att sammankoppla denna fråga med själva avdikningen. Olika förrättningar erfordras för å ena sidan torrläggning — där uppgörandet av förslag numera måste ske vid syneförrättning enligt 10 kap. *vattenlagen* — samt å andra sidan angående odlingsvägar — där förrättningen i de allra flesta fall måste ske enligt *lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet* (vilken senare lag kommer att från och med 1927 ersättas av *lagen den 29 juni 1926 om enskilda vägar*). Vidare torde det icke bli ovanligt, utan tvärtom, att vägföretaget även berör andra fastigheter än de i torrlägningsföretaget deltagande samt att olika fördelingslängder bli gällande för deltagande i kostnaderna för å ena sidan avdikningen och å andra sidan vägbyggandet. Statsbidraget till odlingsväg skulle då tilldelas ett annat företag (en viss vägförening mellan vissa intressenter) än det, som tilldelas statsbidrag till avdikningen. Vidare äro vägarbetena och torrläggningen, fackligt sett, av olika natur, krävande olikartad sakkunskap. Även tillsyn av arbetena och kontrollen av bidragens utnyttjande torde icke lämpligen kunna ske i samma ordning, då fråga är om odlingsvägar, som vid torrläggningen.»

Vi dela den uppfattningen, att, på grund av vad ovan anförts, bidrag till odlingsvägar ej lämpligen böra utgå ur avdikningsanslaget.

De övriga förslag, som framkommit för ordnande av bidragsverksamheten beträffande odlingsvägar, äro

dels anlitande av anslaget under sjätte huvudtiteln för statsunderstödda utfartsvägar efter vederbörlig komplettering av härför gällande bestämmelser,

dels uppläggande av ett särskilt anslag för bidrag till odlingsvägar.

Av förut gjort citat av kolonisationssakkunniges utlåtande har framgått, hur flytande gränsen är mellan odlingsvägar av det slag, varom här är fråga, samt utfartsvägar. I fortsättningen av samma utlåtande visas, att hela det förfarande, som användes vid bestämmande av bidrag för utfartsvägar, även är mycket lämpligt, när det gäller odlingsvägar, och att nu gällande bestämmelser för de förra så gott som oförändrade kunna gälla för de senare. Samma mening

uttalades i de två likalydande motionerna I: 92 och II: 146 vid 1925 års riksdag, vari de förslag till ökning av anslaget till statsunderstödda utfartsvägar framfördes, som då vann riksdagens bifall, och denna mening dela vi.

Då det även torde vara ägnat att väcka vissa betänkligheter att under nuvarande förhållanden besluta en ny anslagstitel, ha vi ansett, att det lämpligaste sättet att bereda statsbidrag till de mest trängande odlingsvägarna vara att inom anslaget för statsunderstödda utfartsvägar bereda möjligheter och rum för bidrag till dylika vägar.

Den enda ändring, som torde vara erforderlig i gällande kungörelse om statsbidrag till utfartsvägar, synes vara, att i rubriken och ingressen till liksom i vederbörande moment av sagda kungörelse ordet »utfartsvägar» ersättes med »utfartsvägar och odlingsvägar».

Då anslaget för utfartsvägar redan nu är hårt anlitat, torde det vara nödvändigt, att anslaget höjes, om bidrag till odlingsvägar skall kunna rymmas därinom i någon utsträckning av verkligt värde.

Kolonisationssakkunniga ha för ändamålet föreslagit en höjning med 100,000 kronor, vilket vi finna skäligt.

Med återopande av vad härovan anförts ha vi härmed äran hemställa, att riksdagen måtte besluta

att dels för budgetåret 1927—1928 höja det under sjätte huvudtiteln uppförda anslaget till anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland, nu 225,000 kronor, med ett belopp av 100,000 kronor till 325,000 kronor, i syfte att anslaget må användas jämväl till utlämnande — enligt i tillämpliga delar samma bestämmelser, som gälla för utämnan-
 de av statsbidrag till anläggande av utfartsvägar — av statsbidrag till anläggande av odlingsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland, dels ock medgiva, att anslagets benämning ändras till »anläggande av utfartsvägar och odlingsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland.»

Stockholm den 20 januari 1927.

O. Bergqvist.

C. I. Asplund.